

DISSERTATIO ACADEMICA,
*Loca quædam difficiliora Epistolæ
Pauli ad Galatas*

Exhibens,

Cujus-

Partis Posterioris Sectionem Primam,,

*Conf. Facult. Philos. Reg. Acad. Aboënsis,,
publico examini offerunt*

JOHANNES BONSDORFF,

Lingvv. Sacrarum Docens & Amanuens. Confis. Acad.

Et

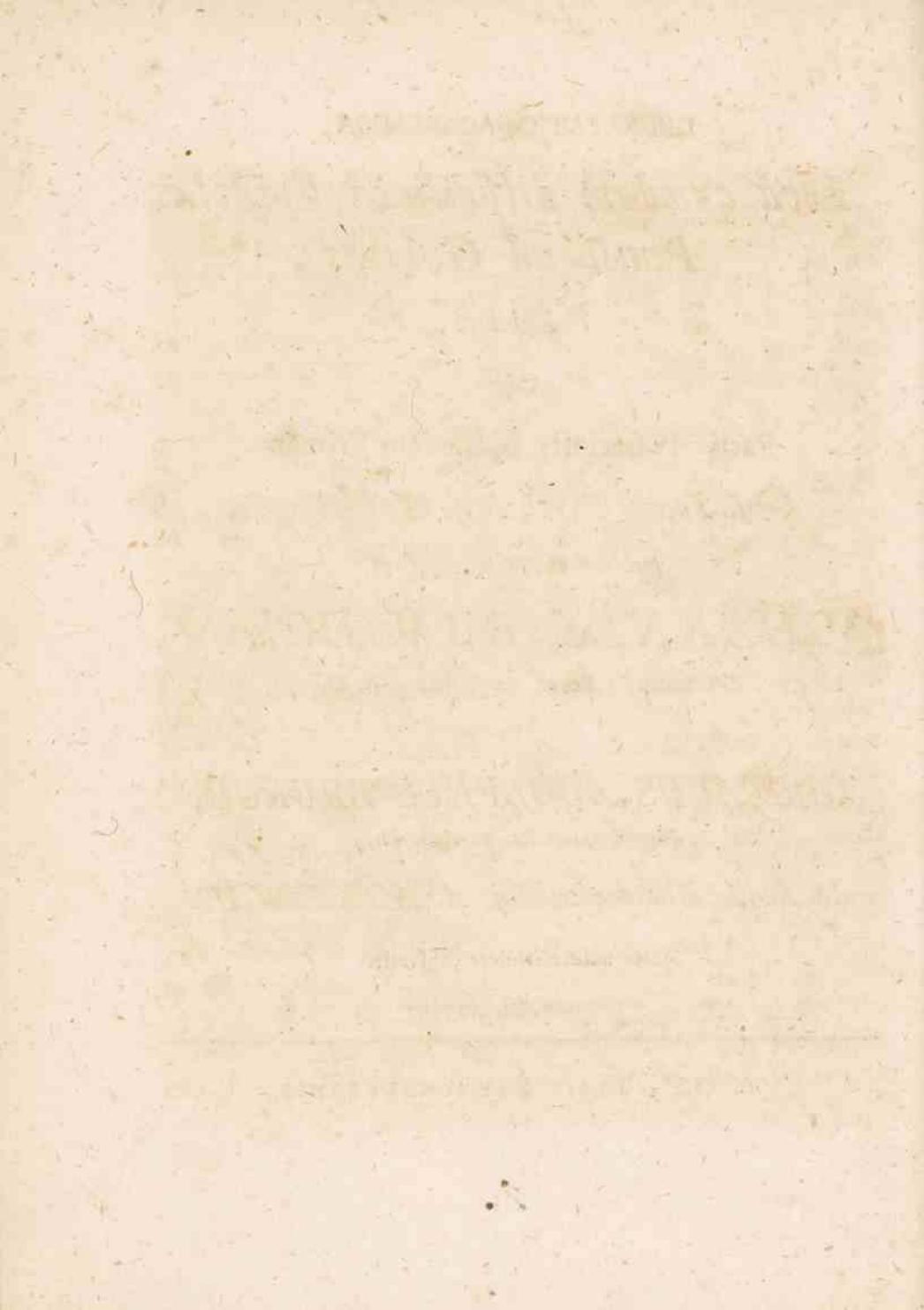
GUSTAVUS ADOLPHUS BRUNOU,,

Stip. Segercrantz. Wiburgensis,,

In Audit. Min. die 2 Maj. A. MDCCXCVIII.

Horis ante meridiem confvetis.

ABOÆ, TYPIS FRENCELLIANIS.

Cap. III: v. 15-18.

Ἄδελφοι· κατὰ αὐθεωπούς λεγώ, ὅμις αὐθεωπάς οὐκιρομενή
διαθηκην οὐδεις αἴτεται ἢ επιδιατασσεται· (τῷ δὲ Αβραμ
----- ὃς εστι Χριστός) τούτῳ δέ λεγώ κ. τ. λ.

A postolum, quum apud Galatas Evangelii tradendi gratia versaretur, Legem Mosaicam cum suis ritibus penitus abrogatam docuisse, qui e Judæis ad sacra transierant Christiana, ferre non poterant; & quamvis Paulo præsente nihil tale significassent, non tamen post ejus discessum desuere, qui majorum suorum institutis plus justo adhærentes, & propterea fervidissimo in Religionem Mosaicam studio acti, fidem doctrinæ Apostoli labefactare, ritusque Mosaicos novæ doctrinæ adsuere non vererentur. Contra eos igitur in hac Epistola disputans Apostolus, quæ ex adversariorum parte objici possent & solerent dubia, diligenter resolvit, suamque de abrogatione Legis Mosaicæ doctrinam, variis argumentis, ex ipsa in primis natura & indole Legum Mosaicarum petitis, communitam sistit; quorum ne-

D

que

que illud spernendum est, quod latet in exemplo
ανθεπιωῶ versibus 15-18. proposito: in quo explicando & quoad nexus constituendo, cum delusi nobis videantur Interpretes, nostra jam versabitur opera.

Non quidem negatum volumus, particulam ὄμωσ, in cuius vera & genuina notione indaganda maxima inest potestas, apud Graecos Scriptores vim habere adversativam, ita ut commode Latinorum vocula *tamen*, *attamen* exprimi possit; eandem vero notionem huic loco inferre, neque svadent Linguae rationes, nec permittit contextus. Hic enim versus, quamvis certo respectu cum iis, quae in oratione Paulina præcesserant, cohæreat, novam incipit argumentationem, ita ut ὄμωσ, admissa notione adversativa, non habeat, quo possit referri. -- Neque ex nostra sententia vim hujus particulæ assediti videntur Interpretes, qui eam τῷ: *vel* Latinorum, ubi a majori ad minus sit argumentatio, respondere conjiciunt (α); sic enim habebis *ανακολυθτὸν*, cogitatione faltem hoc modo supplendum: *vel* hominis ratum pactum nemo irritum declarat, *multo minus* *paτὴ* *Dei* *cum hominibus irrita declarari possunt*. Talem vero *ανακολυθτὴν*, et si Paulo haud quaquam insolitam, quin potius admodum familiarem, hoc in loco admittere, contextus & orationis series,

(α) GROTIUS in Annot. ad Nov. Test. & FLODERUS noster in Versione Svecana selectorum ex Paulinis Epistolis locorum, Dissertationibus Academicis in Examen revocata Part. XV.

series, ut mox videbitur, quam maxime reclamat. Dubito etjam, an ex Græcismo probari unquam poterit, particulam ὄμωσ ita, ut τῷ: vel Latinorum respondeat, adhiberi; loca certe Novi Testamenti, quibus sæpius commemorata particula occurrit, hanc omnino respūunt significationem. Quod idem de loco i Cor. XIV: 7, in quo præsidium huic interpretationi quaeri solet, valebit (β). Cum enim contextus loci laudati apertissime prodat, voculam ὄμωσ v. 7. ad ὄντων καὶ ἕρεισ v. 9. esse referendam, aliam explicationem vix ac ne vix quidem patitur illud ὄμωσ, quam ut synonymum sit τῷ: ὠσπερ, cui sæpe, ad similitudinem indicandam, jungi solet τῷ: ὄντω. Atque hanc notionem particulæ ὄμωσ, in nostro etjam loco esse genuinam, graves evincunt rationes. Dicat vero aliquis, pro ὄμωσ in loco commemorato legendum esse ὄμωσ (i. q. ὄμοιωσ) (γ), adeoque interpretationi nostræ ex allato loco nullam accedere vim, ne is quidem, cum omnes Codd. MSC. vulgo receptam tuerantur lectionem, regulas Criticas sibi habet perspectas. Si illo in loco, contra Codicum auctoritatem,

D 2

tex-

(β) Vim argumentationis Paulinæ ita dedit FLODERUS I. c.: "ne res quidem inanimæ, quæ ad aliud paratæ non sunt, quam ut sonent & tinniant, ulli sunt usui, nisi distinctum & significantem sonum dederint; quanto ergo magis improbandus est inanis vocum strepitus in Christiano homine."

(γ) ὄμωσ in utroque loco legendum esse censent WHITBY & ALBERTI.

textum mutare conceditur, nec in nostro mutationem quisquam denegabit; at neutro in loco mutatione est opus, quoniam particula ὅμως apud profanos. Auctores in notione similitudinis passim occurrit (δ). -- Quam igitur particulae ὅμως vindicavimus significationem, Lingvæ genio non repugnare, ex allatis constare arbitramur; eam contextui quoque optime convenire, jam erit demonstrandum. Contextus vero sine omni dubio postulat, versum 15, quo comparationis idea continetur, ad versum 17, qui conclusionem involvit, immediate esse referendum (ε). Comma autem 16. quod attinet, parenthesos loco habendum existimamus, quem interponit Paulus, ratione objectionis ab adversariis suis exspectatae, cui, ne memoria Apostoli excideret, statim respondendum judicavit (ζ). Poterant nempe Judaizantes exemplo, quo ad suam rem confirmandam usurus jam esset A-
posto-

(δ) KYPKE (in Observ. Sacris) plura collegit exempla.

(ε) Quod statuit Vener. KOPPE (in altera Ed. Novi Test.) exemplum superius (v. 15), commate 16. transferri ad promissiones Dei Abraham factas, atque particulam δε per similiter vero esse vertendam; id, si vel maxime Lingvæ rationibus esset consentaneum, repugnante tamen loci contextu, approbari non potest.

(ζ) Hujusmodi parentheses apud Paulum s̄epe sunt obviæ, nec a s̄ilo abhorrent Epitolari; ino ipia illa particula δε, quemadmodum etjam γαρ, s̄epissime est indicio, ea quæ sequuntur, per transennam quasi, in orationem Paulinam irrepsisse.

postolus!, opponere, την επαγγελιαν τη Αβρααμ, secundum Scripturam veteris Testamenti, ad Iudeos. τους υπο νομου ουτως tantum pertinere, seque adeo, cum ritus observarent Judaicos in usum eorum latos, nulla ratione esse reprehendendos, nee dici posse, eos hac vice irritam declarare την επαγγελιαν. Apostolus igitur noster, quum haec sibi objici posse videbat, mox locum Veteris Testamenti (Genef. XXII: 18) (n), ad quem recipiebant se aut recepturos fore credebat, quoad genuinum suum sensum eruit, scilicet το: γι non esse intelligendum de posteris Abrahami quibusvis, adeoque ad Iudeos non esse restringendum, sed de uno ex posteris ejus, ὁ (pro ᾧ) εστι Χριστός (l). Hac vero parenthesi interjecta factum fuit,

D 3

ut:

(n) Deus promiserat Abrahamo, omnes terrae gentes נ (Genef. XVIII: 18) vel כב (Genef. XII: 3) vel כב ע (Genef. XXII: 18,) felices futuras; in iis autem formulis nulla est querenda diversitas. Ad locum vero Genef. XXII: 18, Paulus, hic in primis respexisse videtur.

(l) In Grammaticam loci Molaici interpretationem Paulinam, quoad vim suam probandi, non eit subtiliter adeo inquirendum. Paulum quidem fugere non potuit, Hebreorum γα, cui respondet το: σπερμα, etiam de omnibus posteris (cfr. Genef. XV: 18. XXII: 17.) collective usurpari, quo sensu apud ipsum Paulum Rom. IV: 15. occurtere animadvertisimus, nec unquam in plurali forma, nisi ad semina frugum indicanda (1 Sam. VIII: 15.) adhiberi, atque adeo locum illum Molaicum, Grammatica non obstante ratione, de posteris Abrahami posse intelligi, at-

ut Paulus, cum ratione τε: ὅμως, quod in versu 15: præcesserat, scribere debuisset ὅτῳ καὶ ὁ νομος οὐκ ακυροὶ κ. τ. λ. (ι), neglecta constructione semel incepita, ad exemplum illud αὐθεωπινον, a quo vis argumenti pendebat, aliter redire non posset, nisi formula τετρα δὲ λεγω (κ), quæ in oratione Paulina saepe habet vim continuativam & explanativam, ut recte
ad

tamen, cum locum de uno quodam ex posteris Abrahami intelligendum juberet Pauli divinitus quasi informata mens, id neque genio linguae refragante, locum commemoratum, quem e Græca versione populari uteus inductione allegavit, aliter explicare nec potuit nec debuit Apostolus, quam de Christo, ipso quidem ex Abrahamo natales ducente, cuius beneficio felicitas illa promissa posset obtineri.

(ι) Hanc paulo accuratiorem verborum constructionem observat Apostolus Rom. VI: 19, quem locum, utpote ex quo multum lucis nostræ adseritur interpretationi, hic adscribere placet: Αὐθεωπινον λεγω, δια την αὐθεντικην την σαρχος ὥμαν, ωπει γαρ παρεσησατε τα μελη ὥμαν δουλας την ακαδαγοσια καὶ την ανομιαν εις ανομιαν, οὗτων γυν παρεσησατε κ. τ. λ.

(κ) Formulam hanc ita dedit ERASMUS in paraphrasi: *Sed ut propositum conferamus exemplum.* — Poterit etiam, lingue ratione talitem non obstante, formula τετρα δὲ λεγω explicari, quasi esset δια vel παρα, vel etiam κατα τοῦτο δὲ λεγω, propterea quoque, ita quoque, vel pari quoque jure statuo &c. quod eodem fere recidit ac οὗτων καὶ.

ad 1 Cor. 1:12. observat RAPHELIUS. Hinc locum omnem ita vertendum esse judicamus: "Fratres! exemplo e vita communi desumto ad meam rem illustrandam utar (λ). Quemadmodum nemo ratum semel pactum (μ) irritum declarare potest

(λ) Hanc phrasin optime expressissime nobis videtur EDWARD, cuius verba in versione Theotisca Operis Anglicani ita translata habemus: "Lasset mich mit euch aus der uebereinstimmung eines gemeinen beyspiels in menschlichen sachen reden und schlüßen.

(μ) Qui Testamenti notionem vocabulo διαθηκη tribuunt Interpretes, neque ad loci contextum, nec ad argumentationem Paulinam, quae in eo est, ut exemplo quodam illustret, Legem Mosaicam, utpote τη επαγγελσα multo juniores, hanc non posse irritam declarare, attendisse non videntur. Cum enim Testamento semel instituto, novas conditiones addere, imo ipsum Testamentum irritum declarare, in potestate sit testatoris, cumque adeo, ubi plura ejusdem hominis exstiterint testamenta, ad supremum illud in primis sit attendendum; hac admissa similitudine, contra omnem loci contextum & Pauli sententia rationem sequeretur, ut, cum Deus utriusque Testamenti, sc. τη επαγγελσα & Legis Mosaicae sit auctor, huic in primis esset respiciendum. Porro, cum Deus sit Testator, & Testamenta non nisi morte Testatoris fiant rata, etiam inde efficeretur, neque Legem Mosaicam, neque promissiones Abrahamo datas, unquam posse ratas declarari; quod quam absurdum sit, nemo non intelligit. — Neque promissi notionem vocabulo διαθηκη h. l., propter adjuctum Epitheton κενωμενη, vindicare aude-

est aut novas conditiones ipsi addere (v) (tenendum vero est, promissionem Abrahamo datam, ipsi solum & proli ejus suisse enuntiatam; non enim Scriptura dicit: "Et post eris tuus" quasi sermo esset de pluribus, sed de uno, "Et proli tuus", qui est Christus); ita jam edico, Legem Mosaicam, quippe quae quadringenta & triginta annos post Abrahami tempus lata fuit, irritam non posse declarare promissionem illam, respectu Christi, datam Abrahamo" (ξ). Qua quidem ratione difficultates, in quas offenderant Interpretes, dubii, quo disquisitionem illam Paulinam de σπερματι & σπερματι referrent, optime tolli posse nobis videntur.

Sed antequam locum huncce mittamus, de computatione annorum CCCCXXX, quos inter promissionem Abrahamo factam & promulgationem Legis Mosaicæ interjicit Apostolus, non nihil erit nobis dicendum. Hunc enim annorum numerum, auctoritate textus Hebræi Exod. XII: 40, ad exilium Israëlitarum

mus; quare vulgari fœderis significationi adhærere tutissimum est, quamquam certum quoque sit, δαθημη & επαγγελσεν ut plurimum esse synonyma. Cfr. Act. III: 25, cum loco nostro.

(v) Επιδιατασσεται, quemadmodum επιτελει comm. 4, respicere videtur Judaizantes, qui ritus Mosaicos doctrinæ Christianæ intexere studuerunt.

(ξ) Conjnate 17. haec latet sententia: ita nec vobis convenit, ritus Mosaicos doctrinæ adluere Christianæ. Sub επαγγελσεν obscurius indicatur ipse Christianismus.

tarum Ægyptiacum proprie esse referendum, eoque pacto multo amplius temporis spatium inter Abrahamum & Mosen constituendum (o), conjectura est a Summis ætatis nostræ Interpretibus (π) adoptata, quæ quamvis veri quadam specie se commendare videatur, ulteriori tamen subjecta examini, omni prorsus caret probabilitate. Igitur pauca de commoratione Israëlitarum in Ægypto.

E

Locus

(o) Annis nempe 215, quos ab exitu Abrahami ex Ur sive Charane (ex quo computatio Paulina institui solet), ad migrationem Israëlitarum in Ægyptum effluxisse inter omnes convenit (collatis Genes. XII: 4. XXI: 5. XXV: 26. XLVII: 9.), si annos commorationis in Ægypto 430, adjeceris, longe majus temporis intervallum ex Abrahami tempore, cum terram peteret Canaanæam, ad latas usque Leges Mosaicas, nimirum 645. annorum, habebis transactum.

(π) Venerand. KOPPE singulari Programmate, Goettingæ 1777. typis expresso, efficere studet, Israëlitas non 215 annos, ut vulgaris fert sententia, sed 430. annos in Ægypto esse commoratos, ejusque opinionis acerrimus defensor & propugnator existit III. MICHAËLIS, qui in recensione programmatis, Bibliothecæ suæ Orientali part. XI. inserta, Koppiam sententiam non solum novis cinxit munimentis, verum etjam, quod mirandum, hypothesos probabilitate captus, inventionis gloriam sibi vindicare summopere est sollicitus. Quorum vestigiis postea institerunt DATHE in pentateucho, ROSENmüLLER in Scholiis ad Nov. Test. & Filius in Scholiis ad Veteris Testamentum.

Locus quidem Exod. XII: 40, si vim verborum
Hebræi textus spectes, prima fronte Kopianam sen-
tentiam tueri videtur; repugnantibus vero tabulis Ge-
nealogicis, innumerisque aliis circumstantiis, quæ
tanti temporis in Ægypto commorationem Israëlitar-
um plane impossibilem arguunt, Historia Mosaica vix
ac ne vix quidem manebit inconcussa, nisi textum
Hebræum loci laudati, ad exemplum Codicis Sama-
ritani & Versionis LXX, sub eodem numero peregrina-
tionem Patriarcharum in terra Canaanæa compre-
hendentium (e), explicare volueris. Sine ullo enim
apparet negotio, seriem generationum sub commora-
tione Israëlitarum in Ægypto, qualis in Libris Mosai-
cis legenda exstat, ad complendos annos 430. mini-
me sufficere; cujus rei illustre est documentum, an-
nos Mosis 80, cum Israëlitæ ex Ægypto educeret,
majorumque suorum usque ad Kehat, qui puer sal-
tem cum Patre suo Levi & avo Jacobo Ægyptum
immigravit (Genef. XLVI: 11.), in summam subdu-
ctos, ne tam quidem ultra numerum 350. excurrere,
multo minus saepius commemoratum numerum 430.
posse

(e) Ita enim habet LXX. secund. Cod. Vaticanum: ἡ δε-
κατομησις τῶν οὐρών Ισραὴλ, ἣν κατανησαν εν γῇ αἰγυπτῷ
καὶ εν γῇ χαρακαῖ, επὶ τετράκοσιος καὶ τριακοντα (sec. A-
lexandrinum: ἣν παρακηταν αὐτοι καὶ οἱ πατέρεσ αὐτων).
ונמשׁ בְּנֵי שִׁׁירָאֵל וְאֶבְרֹהָם אֲשֶׁר
שָׁבַּו כָּרֶזֶן וּמִצְרַיָּם

posse confidere (Exod. VI: 16-20.) (σ). Consiēunt quidem laudati Interpretes, plures generationes in tabulis Genealogicis a Mōse contextis, ad morem Orientalium, in Historia, quoque Evangelica conspicendum, desicere; Quonam vero vel specioso argumēto, generationes quasdam inter Kehatum & Amramum Mōsis patrem, quod volunt Interpretes, omis-sas esse probabile reddetur? Certe ejusmodi lacunæ nulla prorsus ostendi possunt vestigia, quin potius ex altera parte certum est, omnia, etjam levissima Genealogiæ Mōsaicæ momenta, intimo secum cohærere nexu. Percurre quæso fine omni partium studio ipsam Historiam commorationis Exod. Cap. I., & ad fidem primum erit, non adeo magnum fuisse interstium inter Josephi obitum & Mōsis nativitatem. Narrat enim Mōses, Israëlitæ, extincta familia Jacobi, numero & multitudine vehementer auctos fuisse & propagatos, Regemque Ægypti, qui Josepho mortuo thronum occupaverat (τ), hac de causa & ne Ipsi aliquan-

(σ) Per se vero patet, ex allata annorum 350. summa haud paucos annos, quos filii cum patribus vixerant, detrahendos esse; etenim improbabile est, imo absurdum, quemque horum Patriarcharum ultima sua & senili ætate liberos procreasse, quin potius virili sub ætate hoc contingisse statuendum est. Cfr. PETAVII *Rationar. Temp. P.*, II. p. 99. *segg.*

(τ) Fuit Josephus, cum propter somnia interpretandi facultatem, ad Præfecturam Ægypti admoveretur, annos pa-

Quando de Israëlitarum numerositate esset metuendum, ad Israëlitas quovis modo vexandos fuisse ad ductum; atque eodem regnante Tyranno, nativitatem Mosis incidisse, ex collatione primorum Exodi Capitum admodum est probabile. Quare ne veri quidem simile est, generationes quasdam esse prætermis das. Nec facile nobis persuadere possumus, Mosen, in aula Pharaonis, ubi magnam suæ gentis fata cognoscendi copiam habuit, educatum, in Genealogia Paterna describenda adeo fuisse negligentem, ut ne capita quidem paternæ familiæ curæ haberet diligenter recensere. Et nonne Moses, qui 215 annorum spatio tres tantum generationes inter Abrahami vocationem & Jacobi egressum e Canaane numerat, æque fide

tus triginta (Genes. XLI: 46), & exactis posthinc septem annis fertilibus duobusque sterilibus, Jacobus Ægyptum immigravit. Annis igitur quadraginta, quos adventante Patre habuit Josephus, de summa annorum vitæ, quam ad 110, usque perduxit, subtractis, efficitur, Josephum post Patris adventum septuaginta annos in Ægypto transegisse, sub quo tempore benigne adinodum excepti erant Israëlitæ, sine dubio propter Josephi in Ægyptum immortalia merita. Mortuo vero Josepho ceterisque Jacobi filiis, e quibus tertius ordine, cui nomen Levi, vitam suam ultra fata ceterorum extendisse videtur (viginti circa annos Josephum supervixit), *novus* ille in Ægypto existit *Rex*, quem, quia *Josephum non noverat*, juvenili sua ætate ad honorem Regium fuisse evectum probabile est.

fide dignus habendus est, cum quatuor generationes inter Jacobum & Mosen computaverit? --- Urgent vero tantopere viri docti, omnem omnino fidem superare, Israëlitas 215. annorum intervallo, prout vulgaris fert opinio, ita acrevisse, ut ex Septuaginta viris Ægyptum immigrantibus exsurgeret numerus 600,000 virorum ætate militari, cum sedes repete- rent majorum suorum Canaanicas, atque vel eo ex capite probabile videri, Israëlitas per 430. annorum spatium, sub quo in tantam multitudinem commode & sine miraculo excrescere potuissent, in Ægypto re- vera fuisse commoratos. Sed ne sic quidem labefactatur, multo minus tollitur vulgaris sententia. Præterquam enim quod insignem illam & plane extraordinariam Israëlitarum propagationem, ad Divinam promissionem Abrahamo datam & filiis ab eo proxime descendantibus repetitam (Genes. XIII: 15, 16. XXVI: 4. XXVIII: 14) revocare conveniat, cuius- nei oblitus videtur MICHAËLIS (v), quam vero Mo-

E 3. fes:

(v) Ponit MICHAËLIS, Israëlitas, si fides vulgari computationi habenda, anno quovis XV° numero fuisse dupli- catos, moxque subiungit: "nun ist zwar diese (sc. ver- doppelung) nicht schlechterdings unmöglich, und ich hat- te mir bey piele eines solchen oder noch größern ver- mehrung in einzelnen familien zu meiner beruhigung zu samten angefangen: allein was bey einzelnen fa- milien als außerordentlicher fall eintritt, ist bey einem ganzen volk nicht zu erwarten". Quasi propagatio Isa-

34

des ipso haud obscure Exod. I: 9, 10. demonstrat Josepho mortuo effectui datam fuisse indiesque impleri, familia certe Jacobi Ægyptum appellentis, quoad servos & ancillas erat amplissima. Constat enim, Abrahamum itinere suo Ægyptiaco, quo se, cum familia sua Charane jam acquisita (Genef. 12: 5.), famem evitandi gratia contulerat, propter uxoris suæ pulchritudinem, Regis Regnique Procerum liberalitate manifestatum, servorum & ancillarum, ne dicam pecorum & armentorum copia admodum divitem hinc discessisse (Genef. XII: 14. seqq.), eumque, bello cum Kedorlaomero & Regibus ei associatis non ita multo post insequente, trecentos & duodeviginti vernas in armis exercitatos in aciem valuisse producere; quas omnes facultates, Abrahamo mortuo, in filium Isaacum hæreditatis jure fuisse translatas Historia item testatur Mosaica (Genef. XXV: 5.). Tantam vero hæreditatem cum magis magisque temporis lapsu auxisset Isaacus, ita ut Philistæis, Rege ipsorum Abimelecho id confitente, longe potentior jam æstimaretur

élitarum non fuisset *extraordinaria*. — Neque Constat hic calculus, si rem rite perpendas. Vix enim quartam aut quintam populi partem confidere solent, qui ætate sunt militari; itaque, cum Israëlitæ Ægypto egredientes numerum confecerint 600,000 peditum, efficitur, totius populi summam ad trecentas prope capitum myriades surrexisse. Cfr. HESS Geschichte der Israeliten, 3:ter Band 2:ter Buch 4:tes Cap. p. 125.

eur (Genes. XXVI: 13-17.), certissimum prope est, Jacobum quoque (φ), præter servos & ancillas in Mesopotamia comparatas (Genes. XXXII: 6. coll. v. 14-18), insignem servorum catervam, post obitum Patris, sua sorte accepisse. Atque his servorum stipatus cohortibus, quibus etiam ad inumeros familias sue greges ducendos indiguit (χ), in Ægyptum cum filiis suis & nepotibus, sine omni dubio descenderat Jacobus; unde nec mirum videbitur, Ifraëlitæ, quorum in numerum servi quoque, utpote circumcisio-
nis ritu civium jure, quamvis non pleno donati, ac-
censendi sunt (ψ), tam exiguo temporis spatio, per
quatuor scilicet generationes, quot a Jacobo usque
ad Mosen effluxisse perhibetur Exod. VI: 16-20., in-
tan-

(φ) Esavus namque, ad vindictam de fratre Jacobo, ob præceptam sibi Patris benedictionem, sumendam, Patre ipso adhuc vivente, cum quadringentis hominibus i. e. servis obviam venerat Jacobo e Mesopotamia redeunti Genes. XXXII: 7.

(χ) Quantos greges olim habuerint Orientales, vel ex Jobi Historia videre est; habuit namque is septem millia ovi-
um, tria millia camelorum, quingenta paria boum, quingen-
tas asinas, & (proinde) copiosissimam servorum familiam.
cfr. Job. 1: 3.

(ψ) Abrahamus feipsum omnesque mares familias sue, sive servi essent domi nati sive pretio emti, circumcididerat; idemque faceret mos ex mandato Iehovæ, ad posteros quoque transiit Genes. XVII.

cantam excreuisse multitudinem. Cui argumentandi rationi veluti cumulus accedit, terram Ægyptiacam antiquiori in primis ævo fuisse fertilissimam & populosissimam (ω), probabileque videri, sangvineos uxorum, quas singuli filiorum Israël extra familiam paternam duxerant, Ægyptum sive mox cum Jacobo immigrasse, sive succedente tempore postea appulisse; ut taceamus, veri esse simillimum servos & servas haud paucas jure conjugum dotali in familias Israëliticas fuisse in vectas. Finge igitur, duo aut tria millia servorum & ancillarum, Jacobi familiam in Ægyptum descendentem fecutas, (quod, ut ex dictis constat, improbatum non est,) & intellectu facillimum erit, quod Israëlitæ eadem proportione, qua Colonos Anglicos Americæ Septentrionalis propagatos testatur MICHAËLIS *Biblioth. Or.*, annorum 215. increverint spatio. Quibus positis, corruit quoque suspicio, cui pertinaciter adeo inhæret V. KOPPE, impossibile plane esse, posteros Kehat, quamvis in quatuor familias dissectos, tempore Mosis, numerum octo millium & sexcentorum virorum, qui mensem excederant, confecisse. Imo Levitarum numerus, ut ex censibus eorum (*Num. I. III. XXVI.*) colligere licet,

(ω) Testes hujus rei, prodeant Auctores Græci & Latini, quorum testimonia exhibent J. Franc. BUDDEUS *Hist. Eccles. Vet. Test. Tom. I.* p. 459 & 60, & ROSENmüLLER *Schol. ad Vet. Test. Exod. XII.*

cet, respectu ceterarum tribuum valde erat exiguuus; cuius rei ut plures esse possint rationes, gravissima tamen videtur, Levitas, utpote Tabernaculi ministerio occupatos, a vita abhorruisse pastorali.

Argumentis igitur *internis*, si ita loqui fas est, abunde ut nobis policeemur refutatis, de *externis* illis, ad quae se recipiunt Antagonistæ, paucis quoque nos expediamus. Provocant ad auctoritatem FL. JOSEPHI, *Ant. Libro II. Cap. IX. comm. 1.* Israëlitas per quadringentos annos (numero rotundo pro 430.) misseriam in Ægypto expertos perhibentis (α); sed nihil inde roboris ac nervorum suæ sententiæ accedere arbitramur, JOSEPHO ipso *eiusdem Libri Cap. XV. comm. 2.* hunc suum errorem corrigente (β). JOSEPHUS in Antiquitatum Libris conficiendis, seriem narrationis Mosaicæ, multis licet ex suo ingenio insperatis & aliunde collectis, presso quasi pede est secutus, ita ut locis nonnullis translator Mosis, isque minime infelix, jure possit censeri; hincque factum est, ut, cum ad Historiam afflictionis, Exodi Cap. primo

F occur-

(α) Καὶ τετρακοσιῶν μὲν ετῶν χρόνου, inquit, επιτάχυταις διηγεῖν ταῦτα ταλαιπωρίαις αντεφίλοντες γαρ ὁ μὲν οὐκτιοὶ, τοῖς πονοῖς εξαπολεσμα τους ισραηλίτας θελούτες.

(β) Κατελίπον δέ, inquit, την αἰγυπτίου μηνιν Σαυδίω, πεμπτη καὶ δέκατη κατὰ σεληνήν, μετὰ ετη τρισκοντα καὶ τετρακοσια ἡ τοι προγονον ἡμών αβραμον εἰς την χαρακούσιον ελθεῖν της δε Ιακωβος μετανοιασεωσ εἰς την αἰγυπτίου γεγονησ, διακοσιοις προς τοι δεκαπεντε ενιαυτοις ὑπερου.

occurrentem, loco a secus sentientibus commemo-
rato enarrandam pervenisset, memoriaque teneret, Isra-
elitas, juxta oraculum Genes. XV: 13, enuntiatum,
ab ipso autem *Ant. Libr. I. Cap. X. comm. 3.* male
intellectum, quadringentorum annorum intervallo in
Ægypto servituros fore, huic tantisper acqueverit
computandi rationi. Ubi vero idem JOSEPHUS,
præeunte narratione Mosaica Exod. XII, de exitu
Israelitarum ex Ægypto verba faceret, intelligeret-
que, fortassis ex versione LXX, quam sæpiissime con-
suluisse videtur, annos 430: Exod. XII: 40, ab introi-
tu Abrahami in terram Canaanam justis de causis
esse numerandos, satius duxit, textum loci Hebræum
enodare, prout *Ant. Lib. II. Cap. XV. comm. 2.* (quem
locum interpolatum esse frustra conjicitur), factum est,
quam Lectores suos, quomodo anni illi essent com-
putandi, incertos relinquere. Concedendum igitur
est, JOSEPHUM olim quidem, quadringentorum
annorum in Ægypto commorationi inclinasse, quod
ex l. c. evincitur & ex *Hist. Ejus de Bell. Jud. Lib.
V. Cap. IX. §. 4.* ulterius confirmatur; sed calculo
illo postea reducto, perit vis atque nervus probandi,
quem apud JOSEPHUM deprehendisse sibi videntur
vulgaris sententiæ adversarii (γ). --- Reliqua denique
ut,

(γ) Quod ad locum JOSEPHI *de Bell. Jud. L. IV. C. IX.*
§. 7, cui multum quoque tribuit MICHAËLIS, attinet
ne his quidem recenseri meretur.

ut leviter perstringamus argumenta, locus ille Interpretum discordia vexatissimus Act. III: 20, quem in testimonium opinionis suæ ita interpungendum & explicandum censet V. KOPPE, ut anni 450. ibidem occurrentur, de migratione Israelitarum in Ægyptum numerentes, commodiorem vix ac ne vix quidem admittet interpretationem VETSTENIANA illa ab III. MICHAËLIS postmodum adornata, qua scilicet anni illi 450 ad Judicum Epocham toti quanti referuntur (§). ACHIORIS vero *Judith* v. 10. de quadringentorum annorum in Ægypto commoratione testimonium, si modo vera est lectio (Alexandrinus quippe annorum numerum c. l. non exponit), leve admodum est & ex eodem fonte, unde JOSEPHI in eandem rem testimonia promanasse supra indicavimus, derivandum. Cum enim oraculo Genes. XV: 13. prædictum esset, Abrahami progeniem in terra aliena quadringentorum annorum intervallo peregrinaturam fore, servitumque & afflictiones passuram, qui temporum rationes exactius inire grave sibi duxerant, in eam facile adducebantur opinionem, annos illos ad commorationem Ægyptiacam solummodo esse referendos, neque textu ipso Hebræo Exod.

F 2

XII:

(§) Cfr. MICHAËLIS Animadversiones in Act. XIII: 20. & I. Reg. VI: 1; insprimis vero Epistolam ad SCHLÖTZERUM missam, in Collectionibus Göttingianis (Göttingisches Magazin) obviam.

XII: 40. eorum ex mente hanc renuente interpretationem; verum recte ad locum Geneseos observant nonnulli, tres Epochas, peregrinationis nimirum Patriarcharum in terra Canaanæa, servitutis Israëlitarum in Ægypto usque ad mortem Josephi & fratrum, & denique afflictionis usqne ad exitum, indigitari. Abrahamus enim eum filio suo & nepote Jacobo, juxta oraculum hocce Divinum, peregrinus vixit in terra promissionis (ε); ex quo autem Jacobus Ægyptum appulisset, Abrahami progenies in statum servitutis & mox afflictionis redacta; unde tamen quarta generatione (ζ), quemadmodum oraculo Genes. XV: 13-16. prædictum erat, emerserunt.

Appa-

(ε) cfr. Genes. XVII: 8, XXI: 23, XXIII: 24, XXVI: 3,
XLVII: 9. Ebr. XI: 9.

(ζ) Omnem quidem moverunt lapidem MICHÆLIS in *Suppl. Lex. Hebr.* p. 429. & ROSENmüLLER *Schol.* ad Genes. XV: 13-16, ut ex ipsa notione vocabuli רְבָעֵה de longiore temporis duratione f. centum annorum seculo, inferrent commemorationem quadragecentorum annorum a Jacobi itinere in Ægyptum esse numerandum; sed si vel maxime daretur, רְבָעֵה valere seculum; terminum tamen, a quo oraculi Scriptor hos annos (per rotunditatem 400 pro 430.) computandos voluerit, absque omni dubio Abrahami ætatem constituere fas est. Etenim sub hoc temporis intervallo clare admodum complectitur Moses, non modo servitutem Ægyptiacam, verum quoque peregrinationem in terra Canaanæa. Quod vero attinet ad רְבָעֵה, palam est, hanc phrasin perpetuam annorum se invicem

Apparet igitur ex hactenus dictis, commoratio-
nem Israëlitarum in Ægypto, ad 430 annorum spa-
tium nulla ratione posse extendi, quin potius di-
midiam tantum hujus numeri partem ibidem fuisse con-
sumtam, atque adeo computationem Paulinam ad ra-
tiones Chronologicas, hoc quidem in loco esse exa-
ctissimam, nihilque, quod temporum offendat seriem,
continere. Cave tamen credas, textum Hebræum
Exod. XII: 40. mutilum esse atque ad 785: & Sa-
maritanum, qui sub eodem numero peregrinationem
Patriarcharum in terra Canaanæa comprehendunt (1).

F 3

resti-

subsequentium seriem innuere, atque propterea posse cum
Latina phrasí: *secula seculorum* permutari; unde tamen
non consequitur, ४८८ de seculo centum annorum esse in-
telligendum, ut putat MICHAËLIS *L. c. Bibl. Orient.*

(1) Concedimus libenter, Chronogiam των: & Samaritani, in tabulis Genealogicis ante & post diluvium usque ad Abrahamum, suspectam vidéri, quod distincte demonstravit Ill. MICHAËLIS in Commentationibus: *de Chronologia Mosis ante diluvium: & a diluvio ad Abramum*, Syntagmati Commentt. insertis; inde tamen non sequitur, nullam fidem eorum testimonio, cui neque nostra superstructa est sententia, h. l. esse tribuendam. — De consensu vero LXX, & textus Samaritani iniquius forte judicat V. KOPPE his verbis: "Consensus textus Samaritani cum LXX. non magna vis est. Aut enim LXX e Codice Samaritano transtulerunt, quod nuper Cl. HASSENCAMPIO (in commentatione de Pentateucbo LXX Interpretum Græco, non ex Hebræo, sed Samari-

restituendum. Quamvis enim textus Hebræi ea saepe sit facies, ut genuinam ejus lectionem e versionibus hauiendam jubeant regulæ Criticæ; hoc tamen in loco textum originalem duce LXX. supplere, audacius certe esset propositum, in primis cum, quæ inde suppleri possent, glossematis instar & explicationis causa adjecta sint, textusque originalis rite explicatus eandem, salvo saltem contextu, pariat sententiam. Quid autem impedit, quominus anni peregrinationis Abrahami & filiorum ejus in terra promissa, sub eodem numero includantur? Ut enim, bene observante J. G. CARPZOVIO (Introd. ad Libb. Bibl. V. T.) posteriorum possessio Patribus Genes. XIII: 15, ita hic quoque patrum peregrinatio posteris tribuitur, quo pacto etjam transitum per mare rubrum sibi cum Patribus communem faciunt Israëlitæ Ps. LXVI: 6. (§).

tano converso) et aut adeo nostri Codices Samaritani ex versione LXX sunt interpolati."

(9) Cfr. de cetero *Dissertatio de annis commorationis Israëlitarum in Ægypto*, Upsaliæ Pref. HESSELGREN 1767 typis evulgata, ubi bene multa de antiquiorum Interpretum diversis computandi rationibus lectu occurserunt dignissima, quæ hic relegere nec opus nec vacat.